

جمهوری اسلامی ایران وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	
شماره پیکربندی: ۲۱۷۳۷۸ تاریخ صدور: ۱۳۹۹/۱۱/۱۴	
مجوز چاپ و انتشار کتاب	
مشخصات کتاب	نام: بسته نوآوری‌های خانوادگی - محور (رشد روانی)
	نویسنده/نویسندگان: فریبا یادگاری
	مترجم/مترجمان:
	گردآورنده/مصحح/اسم نقش ها:
تعداد صفحه: ۲۸	قطع کتاب: رحلی
شابک/شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۰۷-۴۲-۸	رده سنی: بزرگسال
	شماره مجوز: ۹-۵۷۴۵-۴۵۱۸۸۹
مشخصات ناشر	نام ناشر: اندیشه ماندگار
شماره پروانه نشر: ۷۷۶۸	
دفتر توسعه کتاب و کتابخوانی	

عنوان و نام پدیدآور: بسته توانبخشی خانواده - محور: (رشد زبانی) / نویسندگان فریبا یادگاری... [و دیگران]؛ به سفارش دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با همکاری دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی؛ تصویرسازی شقایق وفایی، مریم قلی پور، نگار رئیس.

مشخصات نشر: قم: اندیشه ماندگار، ۱۳۹۹.

مشخصات ظاهری: ۲۸ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۷-۴۲-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: نویسندگان فریبا یادگاری، اکبر داروئی، طلیعه ظریفیان، عطیه اشتری، نیره مهدی پور شهرپور، مرتضی فرازی...

موضوع: مهارت‌های زبانی (دوران اولیه کودکی) - ایران (Language arts (Early childhood) - Iran

شناسه افزوده: یادگاری، فریبا، ۱۳۴۳ - وفایی، شقایق، ۱۳۴۹، تصویرگر - قلی پور، مریم، ۱۳۵۹، تصویرگر - رئیس، نگار، ۱۳۵۶، تصویرگر
شناسه افزوده: ایران، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی. دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس / دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
شناسه افزوده: University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences

رده بندی کنگره: ۵/LB۱۱۳۹

رده بندی دیویی: ۶/۳۷۲

شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۱۱۰۲۸

وضعیت رکورد: فیبا

بسته توانبخشی خانواده - محور رشد زبان

به سفارش: دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
با همکاری دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

نویسندگان: دکتر فریبا یادگاری، دکتر اکبر داروئی، دکتر طلیعه ظریفیان، دکتر عطیه اشتری،
نیره مهدی پور شهرپور، دکتر مرتضی فرازی، دکتر لیلا قلیچی، ابراهیم برزگر بفروئی، مینا فتوحی،
مامک جولایی، عطیه قزوینی، گلنوش گل محمدی، زهرا آقارسولی، دکتر مریم ترامشلو،
سیدشهاب الدین حسینی نسب، دکتر کوثر باغبان، رضوانه نائیبیان، زهرا ولی تبار، دکتر مونا ابراهیمی پور،
دکتر سیدحامد برکاتی، دکتر حمیدرضا لرنژاد، دکتر ناریا ابوالقاسمی، نغمه تشکری

تصویرسازی: شقایق وفایی، مریم قلی پور، نگار رئیس

ناشر: اندیشه ماندگار

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۹

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۷-۴۲-۸

انتشارات اندیشه ماندگار

قم. خیابان صفائیه (شهدا). انتهای کوی بیگدلی. نبش کوی شهید گلدوست. پلاک ۲۸۴

تلفن: ۰۲۵/۳۷۷۴۶۱۶۵-۳۷۷۴۲۱۴۲ همراه: ۰۹۱۲۲۵۲۶۲۱۳

سال‌های ابتدای کودکی زیربنایی برای کل زندگی فرد است. اگر به نیازها و حیطه‌های تکاملی کودکان در این دوران پاسخ مناسبی داده شود، کودکانی سالم‌تر، با قدرت تفکر و تعقل بیشتر و مهارت‌های عاطفی و اجتماعی بهتری خواهیم داشت. زبان، گفتار، بلع و ارتباط از مهم‌ترین حیطه‌های تکاملی است. زبان موهبت الهی برای برقراری عالی‌ترین رابطه انسان‌ها با یکدیگر است، رشد و تکامل زبان از دوران جنینی با شنیدن صدای مادر شروع شده و پس از تولد به نحو کامل‌تری ادامه می‌یابد. نقش گفتاردرمانی در مسیرشناسایی زود هنگام اختلالات گفتار و زبان و ارائه مشاوره به موقع بسیار حیاتی است. هدف از تدوین این کتاب ارائه اطلاعات و دانش لازم برای پیشگیری از اختلالات ارتباطی و بهبود بخشیدن به موقع از سوی خانواده‌ها است. این آموزش‌ها می‌تواند برای برقراری ارتباط صحیح و تصحیح روش‌های تغذیه‌ای کودکان طبیعی نیز کمک‌کننده باشد. ضمن تشکر از دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی برای تدوین این بسته آموزشی خانواده‌محور، امید است این مجموعه بتواند برای پیشگیری از ایجاد اختلال، اصلاح به هنگام اختلال و ارتقای تکامل کودکان طبیعی مؤثر باشد.

دکتر علیرضا رئیسی

معاون بهداشت

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

سخنی با والدین

والدین و مراقبان گرامی کودکان سرزمین عزیزمان ایران

این بسته برای استفاده شما طراحی شده است. برقراری ارتباط و رساندن پیام جزو حقوق اساسی هر انسان است. یکی از بهترین ابزارهای برقراری ارتباط، زبان کلامی است یعنی ما با استفاده از کلمه ها و جمله ها می توانیم نیازهایمان را اعلام کنیم و منظورمان، افکار و عقایدمان را به دیگران برسانیم و منظور و عقاید دیگران را بفهمیم. کودکان نیازهایشان را از طریق ایما و اشاره، نشان دادن، لمس کردن شما و حرف زدن اعلام می کنند. اما ممکن است مشکلات گفتار و زبان و اختلالاتی وجود داشته باشد که مانع از حرف زدن یا برقراری ارتباط مناسب کودک شود. این بسته برای کمک به پیشگیری یا کاهش و یا حذف اشکالات و اختلالات ارتباط، زبان، گفتار و بلع کودکان طراحی شده است. همچنین این مجموعه برای کودکانی که رشد طبیعی دارند قابل استفاده است، زیرا به والدین یا مراقبان کودک آموزش می دهد که چگونه بهترین روش ارتباط با کودک را به کار ببرند. اثربخشی این بسته کاملاً به همکاری شما والد یا مراقب گرامی وابسته است. لازم به یادآوری است که در صورت وجود مشکل جدی در رشد ارتباط، زبان، گفتار و بلع (دهانی و دهانی - حلقی) کودک نباید لزوم مراجعه به متخصصان مورد نیاز به ویژه آسیب شناسان گفتار و زبان (گفتار درمانگران) را فراموش کنیم. در صورت مراجعه به متخصصان و شروع برنامه های درمان پزشکی، توان بخشی و گفتار درمانی، این بسته می تواند به شکل کمکی مورد استفاده شما قرار بگیرد. در صفحه ی بعد رنگ های راهنمای استفاده از بسته آورده شده است که در شش حوزه رشد پیش زبانی (مربوط به نوزادی و اوایل کودکی تا ۱۸ ماهگی است یعنی زمانی که کودک هنوز نمی تواند حرف بزند یا اوایل حرف زدن است)، رشد اولیه زبان (در این بسته از ۱۸ ماهگی تا ۵ سالگی را شامل می شود)، درک شنیداری (یعنی فهمیدن کلمه ها و جمله هایی که به کودک گفته می شود)، تولید و تلفظ صداهای گفتاری (یعنی کودک صداهای گفتاری را چگونه تلفظ می کند و آیا گفتار او قابل فهم است)، ناروانی های گفتار و لکنت، بلع و تغذیه نوزادان و کودکان طبقه بندی شده است. شما می توانید برحسب این که کودک در کدام حوزه دچار مشکل است یا کدام حوزه را می خواهید ارتقاء دهید و تقویت کنید صفحه مربوطه را به راحتی از رنگ راهنمای بالای صفحه بیابید. در ابتدای بسته چک لیست های رشد مهارت های ارتباط، زبان، گفتار بلع آورده شده است. سن تقویمی کودکان را در نظر بگیرید و مهارت های سنی او را با جداول تطبیق دهید. سپس

علایم هشدار یا خطر را که زیر هر جدول آورده شده ببینید. اگر کودک این علایم هشدار را نشان می دهد لازم است بر اساس رنگ به حوزه مربوطه مراجعه کنید تا بتوانید در پیشگیری یا کاهش علایم کمک کنید. به خاطر داشته باشید که این بسته جانشین متخصص گفتاردرمانی نیست و فقط به شکل تکمیلی و در کنار مشورت کردن یا مراجعه به متخصص گفتاردرمانی می تواند کمک کند. البته برای خانواده هایی که کودک طبیعی دارند و فقط می خواهند برای ارتقاء و تقویت مهارت های ارتباط، زبان، گفتار و بلع کودکشان از این بسته استفاده کنند مراجعه به گفتاردرمانی اختیاری است.

فهرست مهارت‌های رشد گفتار و زبان در کودکان ۲ تا ۳ ساله

درک و فهم زبان	صحبت کردن
حدود ۹۰۰ تا ۱۰۰۰ کلمه را درک می‌کند.	حدود ۱۰۰ تا ۲۰۰ کلمه می‌گوید.
می‌تواند معنای کلمه‌هایی مثل "بالا"، "پایین"، "یک" و "همه" را درک کند.	می‌تواند بگوید که دستشویی دارد.
اگر نام تصویری را به او بگوییم، می‌تواند آن را در کتاب به ما نشان دهد.	اگر چیزی یا کاری را بخواهد، نام آن را می‌گوید.
اگر دستور ساده به او بدهیم انجام می‌دهد.	می‌تواند جواب پرسش‌های ساده را بدهد.
به قصه‌های کوتاه، شعر و ترانه‌های کودکان گوش می‌دهد و از آن لذت می‌برد.	از جمله‌های پرسشی دوکلمه‌ای استفاده می‌کند، مانند "نی نی کو؟"، "یا مامان کجا؟".
می‌تواند معنای کلمه‌هایی مثل "بالای"، "پایین"، "توی"، "روی"، "جلوی"، و "پشت" را درک کند.	می‌تواند جمله‌ها و عبارت‌های ۳ یا ۴ کلمه‌ای بگوید.
بیشتر پرسش‌هایی را که مربوط به محیط زندگی و اطراف اوست درک می‌کند.	از کلمه‌هایی مثل "هیچی"، "یک"، "با"، "از"، و "در گفتار خود استفاده می‌کند.
	از کلمه‌های جمع استفاده می‌کند، مانند "کتاب‌ها"
	از افعال استفاده می‌کند، مانند "بده"، "بیا"، "بخور"، "می‌خورم"، "می‌افتم"، "خوردم"، "افتادم".
	اشتباهاتی در دستور زبان دارد، مانند "برنج پزید"، یا "در رو بسته کن".
	اگر از او بپرسیم، "وقتی سردت می‌شه چه کار می‌کنی"، یا "اگر گرسنه بشی چه کار می‌کنی" به درستی پاسخ می‌دهد.
	اسم و جنسیت خودش را به درستی می‌گوید.

علامه هشدار برای کودکان ۲ تا ۳ ساله

تعداد کلمه‌هایی که می‌تواند بیان کند کمتر از ۱۰۰ است.
از عبارت‌های ۲ کلمه‌ای در گفتار خود استفاده نمی‌کند.
نمی‌تواند از کلمه‌های پرسشی مانند "کی"، "کجا" و "چرا" استفاده کند.
اگر دستور ساده‌ای به او داده شود نمی‌تواند انجام دهد.
قادر به بیان درخواست‌ها و نیازهای خودش نیست.

فهرست مهارت‌های رشد گفتار و زبان در کودکان ۳ تا ۴ ساله

درک و فهم	صحبت کردن
می‌تواند معنای ۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ کلمه را درک کند.	می‌تواند جمله‌های ۴ تا ۵ کلمه‌ای بیان کند.
درک کلمه‌های تفضیلی مانند "بزرگ‌تر" یا "پهن‌تر" در مقابل کلمه‌های برعکس آن یعنی "کوچک‌تر" یا "باریک‌تر" صورت می‌گیرد.	می‌تواند نام اشیاء آشنا و معمولی را در کتاب و مجله بگوید.
می‌تواند دستورات ۲ یا ۳ قسمتی را انجام دهد مانند "لیوانو بذارو میزو آب بریز توش"، یا "اول درو باز کن، بعد کلید رو بردار و بذارش بالای کمد".	می‌تواند کلمه‌های ۴ بخشی مانند "آشپزخانه" را تکرار کند.
حتی اگر اشیائی که خواسته‌ایم جلوی چشمش نباشد یا در نزدیکی او قرار نداشته باشد، می‌تواند به آسانی دستورات ساده را انجام دهد.	نظرات خودش را آزادانه ابراز می‌کند.
	زمانی که کاری انجام می‌دهد، با کلمه‌ها هم آن را بیان می‌کند.
	با استفاده از کلمه‌های پرسشی "چرا، چطوری، کجا، کی، کی، چی"، پرسش‌های ساده می‌پرسد، مانند "چی بپوشم؟ کجا رفت مامان؟ چطوری می‌ریم اونجا؟".
	مقایسه‌های ساده‌ای انجام می‌دهد، مانند "آدم‌ها پا دارند، ماهی‌ها دم دارند".
	گاهی حرف‌های بزرگسالان را تکرار می‌کند بدون آن که معنی آن را بدانند.
	قادر است پچ پچ نماید.
	اشتباهات دستور زبان او نسبت به قبل کمتر شده است ولی هنوز هم خطاهایی دارد.
	ترتیب زمانی اتفاقاتی که رخ داده است را بیان می‌کند مانند "اول بازی کردیم، بعدش دعوامون شد".
	می‌تواند دست کم ۴ نوع حروف اضافه یا ربط را در جمله به کار ببرد. مثلاً می‌تواند برای ربط دادن دو جمله به هم از حرف ربط "و" استفاده نماید.

علایم هشدار برای کودکان ۳ تا ۴ ساله

نمی‌تواند از جمله‌های کامل در گفتار خود استفاده کند.
قادر نیست اشیاء ساده محیط اطراف را نام ببرد.
از کلمه‌های خداحافظی یا تحسین و احترام در رابطه با دیگران استفاده نمی‌کند.

فهرست مهارت‌های رشد گفتار و زبان در کودکان ۴ تا ۵ ساله

درک و فهم	صحبت کردن
می‌تواند بیش از ۲۸۰۰ کلمه را درک کند.	می‌تواند بین ۹۰۰ تا ۲۰۰۰ کلمه را بیان کند.
بین ۴ تا ۶ رنگ را می‌شناسد.	جمله‌های بیانی او بین ۴ تا ۶ کلمه دارد.
با دقت به قصه‌های کوتاهی که برای او گفته می‌شود گوش می‌دهد و می‌تواند به پرسش‌های ساده‌ی مربوط به داستان پاسخ دهد.	قادر است تا ۱۰ بشمارد. مفهوم عدد را تا ۳ عدد می‌فهمد.
می‌تواند به دو پرسش متوالی و مرتبط پاسخ دهد، مثلاً "مامان اومد؟ کجا رفت؟".	می‌تواند در مورد کاربرد اشیاء ساده و آشنا توضیح دهد و به پرسش‌هایی در مورد آن پاسخ دهد، مثلاً "کلید برای چه کاریه؟"
می‌تواند از دستورات سه بخشی پیروی کند.	از نظر دستور زبان جمله‌های کامل و درستی به کار می‌برد.
کلمه‌های مربوط به مفاهیم زمانی ساده را درک می‌کند، مثلاً "امروز"، "دیروز"، "بعداً"، "قبل"، "حالا"، "صبح"، "بعد از ظهر"، "شب" و "نصف شب".	نسبت به معنای کلمه‌ها کنجکاوی نشان می‌دهد و معنای آنها را می‌پرسد، مثلاً "خوشبخت" یعنی چه؟
	بازی با کلمه انجام می‌دهد و شعر می‌سازد. از کاربرد کلمه‌های بی‌معنی و هم‌قافیه لذت می‌برد.
	می‌تواند داستان کوتاه شنیده شده را بازگو نماید.
	دستور زبان درست را به کار می‌برد. جمله‌های او طولانی و شامل جمله‌های پیچیده و مرکب است.
	با افراد خانواده و دوستان در مورد اتفاقات روزمره و تجربه‌هایش صحبت می‌کند.

علائم هشدار برای کودکان ۴ تا ۵ ساله

نمی‌تواند در مورد وقایع روزمره، تجربه‌ها، یا مجموعه‌های تلویزیونی با گفتار پیاپی، متوالی و طولانی صحبت کند یا داستانی طولانی را با جمله‌های پی‌درپی تعریف نماید.
قادر به بیان جمله‌های کامل نیست.
نمی‌تواند دستوراتی را که به او داده می‌شود انجام دهد.
با فشار حرف می‌زند، کلمه‌ها را می‌کشد یا تکرار می‌کند یعنی بالکنت صحبت می‌کند.
صحبت‌هایی که می‌کند برای اطرافیان قابل فهم نیست و وضوح ندارد.

والدین عزیز

اگر فرزند شما نسبت به همسالانش تعداد کلمه‌های کمی بیان می‌کند و یا طول جمله‌های بیانی او کوتاه‌تر است این نشانه را باید جدی بگیرید چون می‌تواند نشان دهنده تأخیر او در رشد و یادگیری مهارت‌های گفتار و زبان باشد.

برای یادگیری گفتار و زبان کودکان باید به اندازه کافی رفتارهای صحیح و الگوهای درست ارتباطی و زبانی را ببینند و بشنوند. بهترین زمان برای یادگیری هنگامی است که کودکان با بزرگسالان به خصوص والدین خود ارتباط برقرار می‌کنند. در طی این ارتباط کودکان با استفاده از رفتارها و الگوهای ارتباطی و زبانی که از بزرگسالان آموخته‌اند از والدین خود اطلاعاتی می‌خواهند و یا اطلاعاتی را با آنها در میان می‌گذارند، و درخواست‌ها، افکار و احساسات خود را بیان می‌کنند.

با توجه به نکاتی که بیان شد، افزایش آگاهی شما از چگونگی رشد مهارت‌های ارتباطی، زبانی و گفتاری و نحوه رفتار با کودک دارای تأخیر در رشد گفتار و زبان به ارتقاء و یا جبران تأخیر کودک کمک شایان توجهی خواهد کرد.

والدین عزیز سطح صحبت کردن و فهمیدن فرزندتان را با فهرست مهارت‌های رشد زبان در ابتدای این بسته مقایسه کنید و در صورتی که علایم هشدار را در کودک خود می‌بینید به توصیه‌ها و شیوه‌های بیان شده در این کتاب عمل کنید.

والدین گرامی الگوها و شیوه‌های رفتاری، ارتباطی و زبانی در این بسته به شما معرفی می‌شوند که به صورت غیرمستقیم تعداد کلمه‌های بیانی و طول جمله فرزند شما را افزایش می‌دهند. همچنین توانایی و مهارت تعریف و توصیف اتفاقات و وقایع را در او بهبود می‌بخشند. در ضمن، کیفیت گفت‌وگو و مهارت مکالمه را در او ارتقاء می‌دهند. با به کارگیری این روش‌ها توانایی قصه‌گویی و داستان گفتن با کتاب یا بدون استفاده از آن پرورش می‌یابد. در نهایت به کودک کمک خواهد شد تا ارتباط شفاهی واضح و شفافی با دیگران برقرار کند.

به یاد داشته باشید که هیچ وقت کودک را وادار به صحبت با کلمه‌ها و جمله‌های مورد نظر خودتان نکنید. کودک نباید برای صحبت کردن تحت فشار و اجبار باشد. این یک هشدار مهم است که اگر نادیده گرفته شود عواقب جبران‌ناپذیری دارد.

پس از مطالعه روش ها و به کار گرفتن صحیح آنها، تأثیر استفاده از آنها را بر رشد صحبت کردن و درک او یادداشت کنید. اگر در مدت سه ماه در او پیشرفت و تغییری مشاهده نکردید در اولین فرصت برای تشخیص و درمان تخصصی به گفتاردرمانی مراجعه کنید.

اهدافی که در این کتاب برای یادگیری کودکان در نظر گرفته شده است عبارتند از:

- به گفته های گوینده توجه کنند و پاسخ مناسب بدهند.
- شروع کردن مکالمه را یاد بگیرند.
- به تدریج جمله های طولانی تری به کار ببرند.
- در مکالمه / گفت و گو شرکت کنند و بتوانند برای دوره طولانی مکالمه را حفظ کنند.
- راجع به یک موضوع (اتفاقات روز و یا انجام کارهای روزمره) به ترتیب زمانی و هدفمند صحبت کنند.
- از روی کتاب مصور داستان کوتاه بیان کنند.

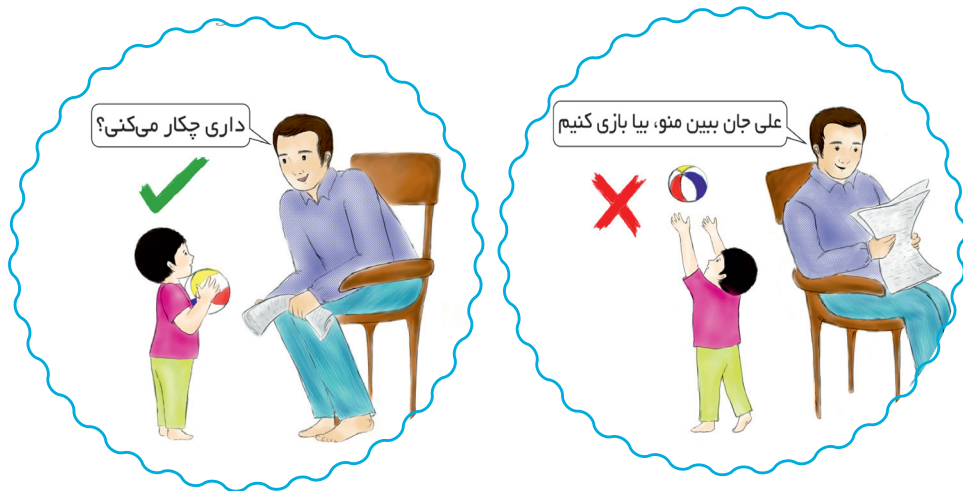
اهدافی که در این کتاب برای یادگیری والدین یا مراقبان در نظر گرفته شده اند عبارتند از:

- از روش های مختلف برای جلب توجه کودک استفاده کنند.
- رو در رو با کودک ارتباط برقرار کنند و نام او را بگویند.
- در برقراری ارتباط با کودک صبور باشند.
- از کلمه ها و جمله های متنوع، ایما و اشاره در موقعیت های مختلف استفاده کنند.
- کلمه ها و جمله های کودک را به روش صحیح تقلید، تکمیل و تفسیر کنند.
- کودک را به ادامه دادن مکالمه تشویق کنند (پرسش و پاسخ مناسب و یا اظهار نظر کردن برای افزایش انگیزه ادامه دادن مکالمه روش های کارآمدی هستند).
- پرسش هایی مطرح کنند که کودک پاسخ آنها را می داند و می تواند جوابگو باشد (چون هدف تقویت بیان کودک است).
- در کودکان بزرگ تر گاهی پرسش هایی مطرح کنند که برای کودک جالب باشد و انگیزه او را برای یادگیری و مکالمه افزایش دهد.
- پرسش هایی مطرح کنند که پاسخ سراسر است ندارند و کودک باید کمی فکر کند.
- کتاب خوانی برای کودک را از سطح نامیدن تصاویر کتاب تا تعریف داستان انجام دهند.
- در بخش بعدی توصیه ها و راهنماهای خانواده برای ارتقاء رشد زبان کودک آورده شده است.

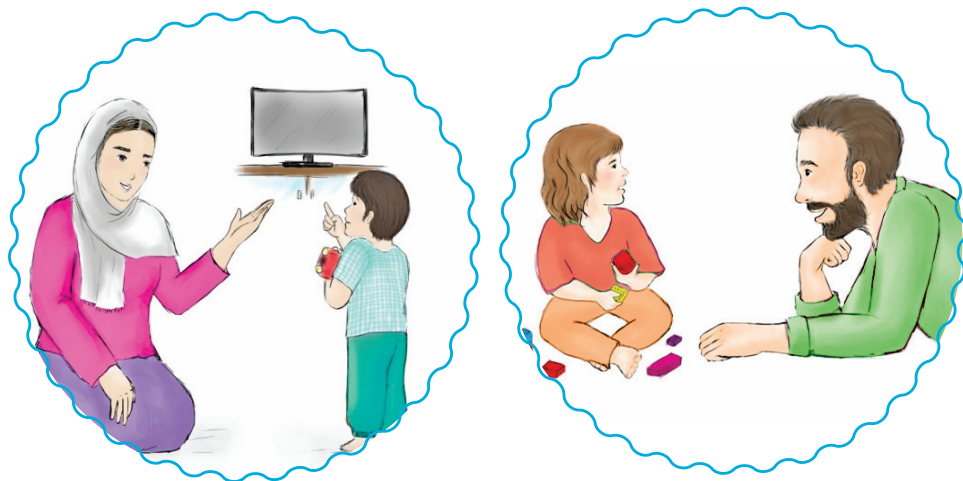
قبل از صحبت با کودک، توجه او را جلب کنید.

برای کودک، بازی کردن و هم زمان گوش دادن به دستور بزرگسالان کار مشکلی است. شما با گفتن نام کودک، توجهش را به خودتان جلب کنید و بعد دستور خود را بدهید. زیرا او حین بازی، متوجه پرسش یا درخواست بزرگسالان نمی شود.

چهره به چهره با کودک صحبت کنید.

وقتی رودررو و هم سطح کودک باشید، راحت‌تر می‌توانید با او صحبت کنید. در این حالت او می‌تواند حرکات چهره، دهان، و نحوه تلفظ صداها را ببیند و هر دوی شما منظور هم را بهتر می‌فهمید.

با صبوری به گفتار کودکتان گوش بدهید.

کودک در حین صحبت با بزرگسال برای جمع بندی افکارش به زمان بیشتری نیاز دارد. بنابراین با نگاه کردن و تماس چشمی و کمی خم شدن به سمتش ارتباط را حفظ کنید. با صبر و آرامش گوش کنید و نشان بدهید منتظر و مشتاق ادامه گفت و گو هستید.

صحبت کردن را برای کودک خوشایند و لذت بخش کنید.

برای یادگیری صداها، کلمه ها و جمله ها، از بازی هایی استفاده کنید که برای کودک جالب و لذت بخش است. از درآوردن صدای خنده دار یا لوس حرف زدن و بیان گفته های خنده دار خجالت نکشید. این کار کودک را برای فهمیدن و گفتن شوخی ها نیز آماده می کند.

هنگام حرف زدن از ایما و اشاره استفاده کنید.

وقتی کودک معنی کلمه‌ای را نمی‌فهمد، شما در حین بیان آن کلمه، از حرکات چهره، ایما، اشاره و گفتار اغراق آمیز استفاده کنید. مثلاً برای فهم بهتر معنای کلمه پرواز، پدر می‌گوید «پروانه پرواز می‌کند» و دست‌ها را به شکل پرنده باز می‌کند. حرکات بدن، صورت، ایما و اشاره به فهماندن گفتار کمک می‌کند.

کلمه‌ها، گفته‌ها و جمله‌های کودکان را تقلید و تکمیل کنید.

تقلید و تکمیل گفته‌های کودک توسط شما، به او نشان می‌دهد که گفتارش برای شما با ارزش است و بدین ترتیب تشویق می‌شود که به صحبتش ادامه دهد.

گفته‌های کودک را کامل کنید.

به گفته‌های کودک یک یا دو کلمه اضافه کنید. به این ترتیب الگوی گفتاری درست و کامل‌تری را نشان می‌دهید. همچنین بسیار واضح صحبت کنید. با این عمل به کودک نشان می‌دهید حرفش را فهمیده‌اید. با این شیوه کودک یاد می‌گیرد که با کمی تلاش می‌تواند منظورش را بهتر منتقل کند.

کلمه‌ها و جمله‌های جدید اضافه کنید و در مورد احساس کودک صحبت کنید.

وقتی کودک با کلمه‌ها یا جمله‌های ناقص و کوتاه شروع به صحبت می‌کند شما با اضافه کردن عبارت‌ها، جمله‌ها و گفتن ایده‌های جدید کلام او را بازگویی کنید. با این کار هدف او را واضح‌تر می‌کنید. همچنین این کار درک و فهم او را از کلمه‌ها و جمله‌ها عمیق‌تر می‌کند و به او شیوه جدیدی برای حرف زدن و فکر کردن نشان می‌دهد.

کلمه‌ها و یا عبارت‌های نادرست کودک را تصحیح و طولانی‌تر کنید.

زمانی که کودک در حال بازی است یا کاری را انجام می‌دهد، درباره آن صحبت کنید. کلمه‌های مهم را در جملات متنوع به صورت مکرر به کار ببرید. به یاد داشته باشید شما فقط یک کلمه به جمله کودک اضافه کنید و شکل صحیح کلمه‌ها و جمله‌ها را بسیار واضح و شمرده و با مکث بیان کنید. بیان کلمه‌ها و جمله‌ها بیش از یک بار به کودکان کمک می‌کند متوجه کلمه‌های جدید در گفته‌های شما شوند و آن کلمه‌ها را یاد بگیرند.

درباره کارها و توانایی‌های کودکان اظهار نظر کنید.

کودک از شنیدن نظرات شما که ساده بیان شده است کلمه‌های جدیدی یاد می‌گیرد و این کار مانند معجزه‌ای بین شما و کودک گفت‌وگویی را راه می‌اندازد.

از همه حواس استفاده کنید.

زمانی که چند حس کودکان در انجام کاری فعال است از این موقعیت برای آموزش افعال، اسامی و صفات استفاده کنید. برای مثال هنگام خوردن میوه کودک را به بوییدن و لمس کردن و چشیدن میوه ها تشویق کنید و کلمه ها و جمله های مناسب به کار ببرید.

مکان های جدید فرصت یادگیری کلمات جدید را افزایش می دهد.

کودک را به مکان های جدید ببرید و اجازه دهید چیزهای جدید و جالب را کشف کند. راجع به آن چه می بیند صحبت کنید و به پرسش های او پاسخ دهید.

در بازی به کودک خود کلمه ها را آموزش دهید.

اسامی
گره (پیشی)، عروسک، دست، پا

افعال
خوردن، خوابیدن، نشستن

مالکیت
مال من، مال تو، مال او

کلمات مربوط به روابط اجتماعی
سلام و خداحافظی

کلمات مربوط به
جنس، شکل، اندازه

کلمات مربوط به احساسات
خوشحال یا شاد، ناراحت یا غمگین

کلمات مربوط به مکان ها بالا، پایین، زیر، رو

در بازی به کودک خود جمله سازی یاد دهید.

اسم این عروسک گربه است.

گربه گوشت می خوره
گربه روی دیوار راه می ره

این گربه خوشحاله
این گربه ناراحته

ببین گربه پا داره
ببین گربه دم داره
ببین گربه چشم داره

ببین گربه رو بذار توی سبدش
می تونی گربه رو بذاری زیر میز؟

این گربه رنگش قهوه ایه
دست بزن این گربه بدنش نرمه

گربه چی می خوره؟
چرا گربه غذا می خوره؟
گربه کجا زندگی می کنه؟

گربه به مامانش سلام می کنه
گربه با باباش خداحافظی می کنه

هنگام بازی از شعر و آواز استفاده کنید.

بازی‌هایی که همراه با شعر هستند به کودکان کمک می‌کنند تا علاوه بر کلمه‌های شعر، ریتم و آهنگ را هم بیاموزند. بعد از این که شعر مورد علاقه‌اش را بارها خواندید کمی بعد اگر خواندن شعر را متوقف کنید او تلاش می‌کند کلمه‌های آن را بگوید و حرکاتش را انجام دهد.

از کودک خود سؤال کنید

سؤال‌هایی خوب هستند که کودک را به فکر کردن و بیان کلمات متنوع وادار کنند. همچنین موجب ادامه یافتن گفت و گوی مادر با کودک شوند. توجه داشته باشید معمولاً پرسش‌هایی با پاسخ‌های بلی و خیر جریان گفت و گوی طبیعی را متوقف می‌کنند. در صفحات بعد روش خوب سؤال کردن را مرور می‌کنیم.

از کلمه های پرسشی (کجا، کی، چرا، چطور، کدام، چند) استفاده کنید.

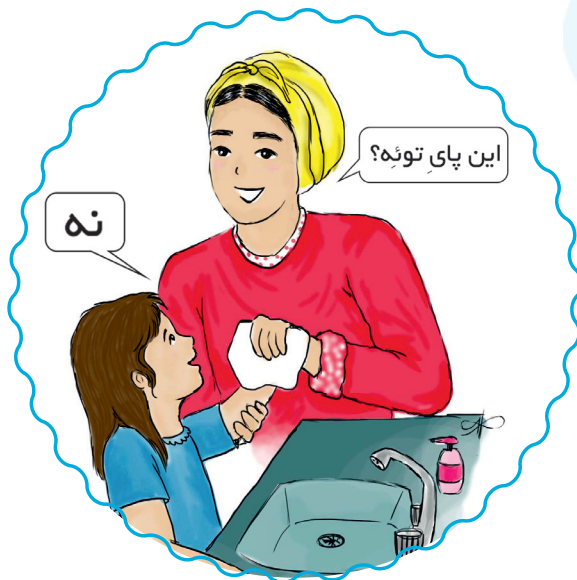

روش سؤال پرسیدن بالا باعث می شود کودک کمی فکر کند.

روش سؤال پرسیدن بالا باعث ادامه گفت و گونی می شود.

پرسیدن سؤال به این روش باعث ادامه گفت و گونی شود.

اما روش سؤال پایین باعث می شود کودک کمی فکر کند.

سؤالاتی بپرسید که کودک باید جواب آن را انتخاب کند.

درخواست کردن را آموزش دهید.

شرایطی فراهم کنید تا کودکان از شما درخواست کنند. گاهی توی لیوان مقدار کمی آبمیوه یا شیربریزید یا به جای یک تکه بزرگ شیرینی یک تکه کوچک بدهید و سپس منتظر بمانید تا او درخواست کند. به محض درخواست مقدار کمی بدهید و بعد مجدداً منتظر درخواست او باشید.

به ادامه دادن مکالمه کمک کنید.

وقتی کودکان مکالمه و گفت و گو را شروع می کنند برای ادامه مکالمه و طولانی کردن گفت و گو به آنها کمک کنید.

- کودک با گفتن یک کلمه (کثیف) ارتباط را با مادر شروع می کند.
- مادر با تفسیر و تکمیل کردن گفته های کودک به او نشان می دهد که گفته های او را شنیده و برای او مهم هستند.
- کودک با اشاره یا گفتن کلمه یا یک جمله کوتاه راه حلی را پیشنهاد می کند.
- مادر با تأیید گفته های کودک و تکمیل و تفسیر آنها مکالمه را ادامه می دهد.

موقعیت حل مسئله فرصت مناسبی برای یادگیری کلمات و جملات است

زمانی که کودکان در حال انجام کاری هستند و با مشکلی مواجه می‌شوند از این موقعیت ضمن کمک به حل مسئله برای آموزش افعال، اسامی و صفات استفاده کنید. به عنوان مثال: جانمیشه «فعل منفی»، بزرگه «صفت»، کامیون بزرگه «اسم»، جعبه کوچیکه «اسم»

برای کودک وقت بگذارید.

وقتی کودک با شما شروع به صحبت می‌کند لحظه‌ای کار خود را کنار بگذارید و همسطح او شوید و با صمیمیت پاسخ بدهید.

حین بازی، مکالمه و قوانین آن را آموزش دهید.

ابتدا چیزی بگویید که جالب باشد. بعد منتظر واکنش کودکان بمانید. کودک ممکن است بخندد، به چیزی اشاره کند، یا سؤال بپرسد. بعد از واکنش کودک و پاسخ شما به رفتار و یا گفتار او، گفت و گو را کمی ادامه داده و بعد خاتمه بدهید تا او متوجه شود که شما گفت و گو را تمام کرده‌اید. بازسازی اوقات صرف صبحانه و یا عصرانه زمان‌های خوبی برای آموزش و تمرین گفت و گو و مکالمه هستند.

کودک را وادار به حرف زدن نکنید.

هیچ وقت کودکان را وادار به سلام کردن و حرف زدن با افرادی که او نمی شناسد نکنید. اصرار و پافشاری به حرف زدن کودک، معمولاً سبب کاهش اعتماد به نفس و دلسرد شدن آنها از حرف زدن می شود.

کودک را سؤال پیچ نکنید.

مانند یک معلم هنگام گرفتن امتحان از دانش آموزان، دائماً از کودک خود سؤال نکنید. خصوصاً وقتی اطمینان دارید او پاسخ سؤال شما را نمی داند یا نمی تواند بیان کند. البته به این معنی نیست که از کودک سؤال نپرسید. اجازه بدهید او سوال کند و شما به سوالات او پاسخ دهید.

گفته های اشتباه کودک را گوشزد نکنید.

اگر کودک کلمه یا فعلی را اشتباه بیان کرد مانند مثال تصویر فوق که هدف کودک درخواست شیر است اما می گوید «شیر خوردم»، در این موقعیت اشتباهش را تذکر ندهید و به سادگی شکل صحیح کلمه یا فعل را بیان کنید. به این طریق، شما تلاش کودک برای برقراری ارتباط را تشویق کرده اید و بدون تأکید بر اشتباهش، کلمه یا جمله صحیح را به صورت الگوارائه کرده اید.

برای کودک کتاب بخوانید و قصه بگویید.

- برای کودکان در هر سنی که باشند کتاب قصه بخوانید زیرا به کودک کمک می کند تا:
- توجهش را افزایش دهد.
 - دنیای خود را بهتر بشناسد.
 - تعداد کلمه هایی که می فهمد و می گوید را افزایش دهد.

- گفتن جمله های درست و طولانی را یاد بگیرد.
- ترتیب و توالی بیان اتفاقات را بفهمد، حفظ کند و بیان کند.
- بفهمد که کتاب ها جالب هستند و مطالب زیادی یاد می دهند.
- برای یادگیری در مدرسه آماده شود.

وقتی با کودک کتاب می خوانید جای راحتی را پیدا کنید.

رو به روی هم

کودک روی پاهای شما

کودکان در هر سنی به شیوه‌ای متفاوت از کتاب لذت می‌برند.

۱. کودکان کوچک تصور می‌کنند مزه کتاب از شکل آن بهتر است! در این سن کتاب‌های پارچه‌ای و مقوایی بخريد يا بسازيد.
۲. کمی که بزرگتر شدند از کتاب‌هایی خوششان می‌آید که بتوانند آنها را دستکاری کنند، ببینند و یا صدایش را بشنوند. کتاب‌هایی تهیه کنید که مثلاً صدایی بدهد (زنگوله داشته باشد یا بوق بزند)، برجسب داشته باشد و یا تصاویر آن قابل جدا کردن باشد.
۳. در مرحله بعد کودکان دوست دارند چیزهایی را که می‌شناسند در کتاب ببینند و اسم آنها را بگویند.
۴. به تدریج کودکان در مورد تصاویر کتاب، جمله‌هایی را می‌گویند که ممکن است به داستان کتاب مربوط نباشد، یعنی اشخاص، حیوانات، موقعیت یا مکانی را توصیف می‌کنند.
۵. حالا دیگر کودک جمله‌هایی را بیان می‌کند که ترتیب رخداد وقایع را نشان می‌دهد.
۶. در مرحله ششم، مسئله یا مشکلی که در داستان مطرح است را با جمله‌هایی توضیح می‌دهند که علت حوادث و اثرات آن را بیان می‌کند و به هم مرتبط هستند. البته در این مرحله هنوز خیلی از اطلاعات مهم در داستان را نمی‌توانند منتقل کنند. ممکن است نتوانند بین مسئله و راه حل گفته شده و هدف داستان رابطه‌ای ایجاد کنند.
۷. در این مرحله داستانی شامل چند بخش می‌گویند که رابطه علی را در هر بخش بیان می‌کند. هر بخشی را که بیان می‌کنند انگیزه‌ای برای بیان بخش بعدی است.

کتاب خوب

- کودک کتاب‌هایی را دوست دارد که پراز تصویر هستند (تصویر افراد، حیوانات، پوشاک، وسایل منزل، وسایل نقلیه و تصاویر واضحی از افرادی که کارهای مختلف انجام می‌دهند یا تصاویری که حوادث روزمره را نشان می‌دهند).
- کودک دوست دارد برای خودش به صورت شخصی کتاب‌هایی داشته باشد. می‌توانید از آلبوم عکس‌های خانوادگی، از روزهای مهم و به یاد ماندنی در کنار خانواده مثل جشن تولد، یا مهمانی کتاب‌های جالب درست کنید و زیر آن جمله‌های مرتبط بنویسید.
- برای او کتاب بخريد يا حتى با کمک هم یک کتاب با چسباندن تصاویر مختلف و یا کشیدن نقاشی در یک دفترچه بسازيد.

وقتی کتاب می خوانید:

- اشکالی ندارد که فقط در مورد تصاویر کتاب صحبت کنید (شاید صحبت کردن راجع به تصاویر کتاب از خواندن آن برای کودک جالب تر باشد).
- اشکالی ندارد توضیحات شما با آن چه در کتاب نوشته شده مطابقت نداشته باشد.
- اشکالی ندارد واژه ها را تغییر دهید.
- اشکالی ندارد که نام کودک خودتان را در داستان بگذارید.
- حتی اشکالی ندارد ابتدا صفحه آخر را برایش بخوانید یا هر صفحه دیگری که کودک دوست دارد.
- بهتر است نوبت را رعایت کنید. مثال: «علی حالا تو به من بگو چی دیدی؟»
- بهتر است صداهایی را تولید کنید و یا حرکاتی را انجام دهید که به کودک برای درک معنی کلمه یا جمله کمک کند. مثال: «این کلاغه، کلاغ قارقار می کنه.»
- بهتر است از بارها خواندن یا تعریف کردن یک صفحه یا یک قصه خسته نشوید، کودک از شنیدن مکرر آنها لذت می برد.
- بهتر است داستان های ساختگی خودتان را بگویید. این نوع داستان ها را کودک بیشتر از انواع دیگر دوست دارد، به ویژه اگر در مورد خودتان یا خودش باشد.
- داستان های واقعی از داستان های غیرواقعی زیباتر و جذاب تر هستند.

فهرست منابع:

1. Paul, R. Language disorders from infancy through adolescence: Assessment and Intervention. Austin, TX: ProEd, 2013.
2. Moerk EL. The guided acquisition of first language skills. Greenwood Publishing Group; 2000.
3. Weitzman E, Greenberg J. Learning language and loving it: A guide to promoting children's social, language, and literacy development in early childhood settings. Hanen Centre; 2002.
4. جلیله وند، ن. رشد گفتار و زبان در کودکان فارسی زبان. تهران: انتشارات دانژه، ۱۳۹۱.
5. کاظمی، ی، قیومی انارکی، ز، کاظمی، ش. پایه پای کودکم در مسیر رشد. اصفهان: ناشر کلام حق با همکاری دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، ۱۳۸۷.
6. روندا، ژ. آ. (مؤلف)، داودیان، ا. (مترجم). رشد گفتار در کودک تریزومیک ۲۱ (راهنمای عملی کمک و مداخله تربیتی). تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۳.